

PAPER DETAILS

TITLE: TARIK BUGRA'NIN "YAGMUR BEKLERKEN" ROMANININ TAHLILI

AUTHORS: Kazim ÇANDIR

PAGES: 163-181

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/355334>

Tarık Buğra'nın “Yağmur Beklerken” Romanının Tahlili **Kazım ÇANDIR¹**

Öz

Yağmur beklerken, son dönemin büyük hikâye ve romancısı Tarık Buğra'nın (2.9.1918 – 26.2.1994) bir eseridir. Biz incelememizde romanı bir bütün olarak ele aldık ve metne yönelik eleştiri yöntemiyle çeşitli sonuçlara ulaşmaya çalıştık.

Tarık Buğra, «Yağmur Beklerken»de, küçük bir kasabada olağan şekilde yaşayan insanların; kasabada siyasi ve sosyal bir faaliyet merkezi olan fırkanın kurulmasıyla birlikte nasıl davranış değişikliğine uğradığını anlatırken; diğer taraftan da romanın kahramanı Rahmi'nin şahsında iyi bir aydının nasıl olması gerektiğini sezdirmektedir.

«Yağmur Beklerken»in en önemli kahramanı şüphesiz Rahmi'dir. Bütün olaylar, onun etrafında cereyan etmiş, dallanıp budaklanmıştır.

Romanda 1915-1930 yılları arasında geçen olaylar ele alınmıştır. Ayrıca Serbest Cumhuriyet Fırkasının halk üzerindeki sosyal ve siyasi etkilerine temas edilmiştir.

Sonuç olarak Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarının bir panoraması olan roman başarılı bir eserdir.

Anahtar Kelimeler: Rahmi, Serbest Cumhuriyet Fırkası, yağmur, modern aydın tipi, belediye başkanlığı seçimi, fırka reyisi.

An Analytical Study about Tarık Buğra's novel “Yağmur Beklerken” (Waiting for the rain)

Abstract

Yağmur Beklerken (Waiting for the Rain) is a novel of Tarık Buğra (02.09.1918-26.02.1994) who was one of the significant writers of contemporary Turkish literature. We examine the novel as a whole, and we tried to reach various conclusions by criticizing the text.

In his novel, Tarık Buğra succeeds to narrate some changes in behavior and mentality of a group of people who live in a small town after the establishment of a party that in time turns out to be the centre for political and social activists. On the other hand while narrating these, he manages to make readers sense that how an enlightened person is supposed to be by using the character of the novel, Rahmi.

It is obvious that the most important protagonist of the novel is Rahmi. All events take place around this character.

¹ Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Geliş Tarihi - Received: 16.06.2017
Kabul Tarihi - Accepted: 26.10.2017

In the novel the events between the years 1915 and 1930 are told. Besides the social and political effects of Serbest Cumhuriyet Fırkası (Liberal Republican Party) on the people are narrated.

In conclusion this novel, which exposes the panorama of the first years of Turkish Republic, is a successful literary work.

Key Words: Rahmi, Serbest Cumhuriyet Fırkası (Liberal Republican Party), rain, modern intellectual type, mayor election, party chairman.

Romanın Kimliği

Yağmur Beklerken, son dönemin büyük hikâye ve romancısı Tarık Buğra'nın (2.9.1918 – 26.2.1994) bir eseridir. Sanat hayatına önce hikâyeleri ile giren Tarık Buğra, daha sonra tamamen roman türüne yönelmiştir.

«İlk hikâyesi; «Kekik Kokusu», Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü öğrencilerince çıkarılan «Zeytin Dalı» isimli derginin ikinci sayısında yayımlanmıştır (13.2.1948)» (Ayvazoğlu, 1997: 45). Ancak Tarık Buğra'nın hikâyeci olarak tanınması; «Oğlumuz» hikâyesiyle başlamıştır. Bu hikâye, Cumhuriyet gazetesinin açmış olduğu «Yunus Nadi Hikâye Yarışması'nda ikinci olmuştur (18.2.1948)» (Ayvazoğlu, 1997: 47).

Daha sonra, yazarın hikâye kitapları ve ardından da romanları peş peşe yayımlanmıştır. (Oğlumuz 1949, Yarın Diye Bir Şey Yoktur 1952, İki Uyku Arasında 1954, Hikâyeler 1964, Siyah Kehribar 1955, Küçük Ağa 1963, Küçük Ağa Ankara'da 1966, İbiş'in Rüyası 1970, Firavun İmanı 1978, Bir Köşkünüz Var mı 1978, Dönemeçte 1980, Yalnızlar 1981, Yağmur Beklerken 1981, Osmancık 1983 ve Dünyanın En Pis Sokağı 1989). Tarık Buğra'nın en çok konuşulan romanı «Küçük Ağa» olmuştur.

«Yağmur Beklerken»in ilk baskısı, Ötüken Neşriyat'tan çıkmıştır. (1981). Daha sonra şu basımlar yapılmıştır: Ötüken 1987, 3. basım, 1989, Türkiye İş Bankası Yayınları, 4. basım, 1992 Ötüken, 5. basım, 1995 Ötüken, 6. basım 1996 Ötüken, (İncelemede bu baskı esas alınmıştır.)

2000'li yıllardan itibaren eserin basımı İletişim yayınlarına geçmiştir. En son Ocak 2017'de kitabın 12. baskısı yayımlanmıştır.

Yağmur Beklerken, 1989 Türkiye İş Bankası Büyük ödülüne sahip olmuş bir eserdir. (Ayvazoğlu, 1997: 111).

«Yağmur Beklerken Tunca Yönder'in yönettiği 1982'nin sonlarında Birinci Kanal'da yayımlanmış; yer yer romandan uzaklaşmakla beraber, 1930'ların Türkiye'si başarılı bir sinema diliyle anlatılmıştır.» (Ayvazoğlu, 1997:

110). «Yağmur Beklerken», dış yapı itibariyle 10 bölümden meydana gelmiş; her bölüm başına da o bölümün konusu veya olayları ile ilgili (Bir Açılış Töreni, Bir Başka Açılış, Tavuğuna mı Kışt Dedik Len Oğlum, Yerle Gök Arasında, Başka Bulutlar, Bir Ben Vardır Bende Benden İçeri, İnsana Bir de Düşman Lazım, Bir Avuç Toprağa Bunca Kıyl ü Kaal, Dağı Dağa Kavuşturan, Irmaklar Yokuş Yukarı Akmıyor) epigramlar konmuştur.

Romanın Muhtevası

Romanın muhtevası hakkında çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Bunlardan bazıları şu şekildedir: Mehmet Kaplan'a göre, Tarık Buğra «Yağmur Beklerken»de «Cumhuriyet devri Türkiye'sinde bugün için de önemli ve mânâlı politik ve sosyal bir hadise olan Serbest Fırka'nın bir Orta Anadolu Kasabasında yapmış olduğu tesiri inceler...

Tarık Buğra'nın roman kahramanları da onu çeşitli şekillerde yorumlarlar. Fakat romanın esas konusu Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın politik mânâsı değil, halk üzerindeki tesiri, daha doğrusu idareci zümre ile halk kitlesi arasındaki münasebettir.» (Kaplan, 1998: 137).

Beşir Ayvazoğlu'na göre romanda «demokrasi tarihimiz açısından son derece önemli ve anlamlı bir hadise olan Serbest Fırka tecrübesinin bir kasabada meydana getirdiği değişiklikleri, çelişkileri ve tepkileri ele alan Tarık Buğra, aslında Küçük Ağa ile başladığı sorgulamayı bu romanda da sürdürmektedir.» (Ayvazoğlu, 1997: 97). Mustafa Miyasoğlu'na göre Yağmur Beklerken'de Tarık Buğra, «Serbest Fırka'nın taşrada doğurduğu heyecanı ve insan ilişkilerini nasıl etkilediğini anlatır»ken, (Miyasoğlu, 1998: 137). Fethi Naci ise romanın aslı temasının: «Kendi ekonomik sorunlarından ötesini düşünmeyen bir kasaba, birbirleriyle dostça geçinen insanlar, 'ufacık aşım, ağrısız başım' diyen Avukat Rahmi ve Serbest Fırka'nın kuruluşunun bütün bu insanları, bu insanlar arasındaki ilişkileri değiştirdi»nin (Naci, 1994: 159) olduğu kanaatindedir.

Bize göre Tarık Buğra, «Yağmur Beklerken»de, küçük bir kasabada olağan şekilde yaşayan insanların; kasabada siyasi ve sosyal bir faaliyet merkezi olan fırkanın kurulmasıyla birlikte nasıl davranış değişikliğine uğradığını anlatırken; diğer taraftan da romanın kahramanı Rahmi'nin şahsında iyi bir aydının nasıl olması gerektiğini sezdirmektedir.

Şüphesiz Fırka'nın kurulmasıyla değişen sadece Rahmi değildir; kasabada yaşayan hemen hemen herkes az çok bu değişimden payını almıştır. Rahmi de bu değişikliği kendisinde görmüştür:

«Ve önünde açılan yolda yürüyecekse bu «şeyleri» unutup yeni bir eğitime, yeni bir karakter inşasına –hemen- başlaması gerekiyordu. Bunu açıkça anladı:

'-Siyaset dediğin de bu oğlum' diye mırıldandı.

Ya avkatlık cübbesini, çarşaf yapsın diye Çorapsız'ın Zehra'ya gönderecek, yahud da gözünü dört açacak, kavganın yöntemlerini, yollarını, yordamlarını, öğrenecekti:

'-Eee... mebusluk kolay mı oğlum' (s.209) diye düşünür.

Rahmi'nin amcasının oğlu Süleyman bile fırkanın durumuna göre davranışlarını şekillendirir; bu durum Rahmi'nin de dikkatinden kaçmaz:

«Süleyman, fırkacılığa onu şaşırtan bir heyecanla sarılıvermişti. O az konuşan ve herkese saygılı 'Rıza Emmi'nin oğlu' gitmiş yerine, çarşı da, Pazar da, kahveler de girdiği her dükkânda veya dükkânına gelenlerle karşısındakinin durum ve tutumuna göre, kiminde nutuk atar gibi konuşan, kiminde sert tartışmalara giren kâh öfkeli, kâh ateşli biri gelmişti...» (s.143)

Ancak aynı Süleyman, romanın ileriki bölümlerinde birdenbire değişerek Rahmi'den uzaklaşır, partiye uğramaz, Rahmi'nin düşmanı Sami Muallim'e yaklaşır; bu da yetmiyormuş gibi sağda solda Rahmi ve fırka aleyhine atıp tutar.

Sadece Rahmi ve Süleyman mıdır değişen? Hayır, kadınlarda da birtakım değişiklikler gözlenir: «Rahmi Güldane'nin konuşmalarından anlıyordu ki, fırka meselesi kadınlar dünyasını da fena halde sarmıştır.» (s.195)

Güldane, gazetede fırka haberlerini takip etmek için, oğlu Serdar'dan okuma-yazma öğrenir. Serdar, gazeteleri takip eder.

Kasabada ise durum hiç de farklı değildir: «Kasabada ve yörede öyle bir hava yaratılmıştır ki, bir Halkçı veya Serbestçi, karşı partinin bir ileri geleni ile oturup kalkacak, yiyip içecek olursa 'dönek' sayılmaktan korkuyordu.» (s.193).

Belediye seçimleri ise, âdeta insanlar arasındaki kopukluğun ortaya çıktığını gösteren son olay olmuştur: «Kavgalardan, çatışmalardan beteri... bir taraf komünist, öte taraf din düşmanı; bir taraf satılmış, öte taraf insan beyni ve kalbi ile beslenen canavar! Böylece, iki taraf içinde tek kurtuluş yolu karşı tarafın ezilmesi... yok edilmesi!»dir (s.226).

Kısacası, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması kasabaya zarardan başka bir şey getirmemiştir. Baba, oğula, kardeş, enişteye, bacanak bacanağa sırt çevirir olmuştur.

Romanda dikkati çeken bir başka konu aile ilişkileridir. Yazar, bunu Rahmi'nin şahsında –şaşırtıcı derecede realist tablolarla- anlatmıştır. Rahmi'nin Güldâne ile çocukları Serdar ve Müberrer ile olan ilişkileri; gerçekten bir

kasaba ailesinin gelenekselleşmiş aile ilişkilerini yansıtır. Rahmi'nin nasıl davranışlarda bulunacağını, hangi tepkileri göstereceğini Güldâne –adı gibi- bilir. Rahmi'nin evindeki sıcak aile ortamı, hemen hemen her mutlu ailede seyreden ilişkilerdir.

Yazar, sadece ailenin mutlu durumlarını değil, başarısızlıktan sonra meydana gelen üzüntülü hallerini de yerinde tespitlerle romana aksettirmiştir.

«Fırka reyisi oldun da başın göğe deydi değmi?

Adam akıllı şaşırmıştır:

-O nası lâf len avrat?

-Bas bayâ lâf işte. Evin bir herifi var mı, yok mu belli değil. Görüyon işte; dadımız duzumuz da galmadı. Yetiversin gaari.» (s.184).

Tarık Buğra, ayrıca romanında «politik ve sosyal konuşmaların yanı sıra tabiata, yağmura, suya büyük ehemmiyet vermiştir. Halkın yağmur bekleyişi, yağmur duası, yağmur yağdıktan sonra duyulan sevinç, bütün ayrıntılarıyla çok güzel tasvir edilmiştir.» (Kaplan, 1998: 446)

«Rahmi, âminlerin hiçbir duada bu kadar gür, bu kadar yürekten koptuğunu hatırlamıyordu... Büyülenmişti Rahmi. Herkes büyülenmiş gibiydi. O titreşimlerin ve o titreşimlerin kaderini sezebilmek içinmiş gibi, soluklar kesilmişti.» (s.91)

«İnsanların ekmekten başka hak ve hürriyete, sevgi ve saygıya, rahat ve huzura da ihtiyaçları vardır. Tarık Buğra bu romanında bu meseleleri de gerektiği gibi işler.

Yağmur Beklerken'in önemli taraflarından birini, insanlar arasındaki değişik münasebetler teşkil eder. Rahmi ailesine, akrabalarına, sıkı sıkıya bağlı bir insandır. Yazar, romanında Orta Anadolu ailesinin hayatını, akrabalık, dostluk ve hemşehrilik münasebetlerini çok güzel bir şekilde, ince, mânâlı, ayrıntılar ile tasvir etmiştir.» (Kaplan, 1998: 446).

Son olarak, «Tarık Buğra'nın romanı, Türkiye'de yeni bir insan tipi olan, kökü toprağa bağlı aydın tipinin ilk örneğini tasvir etmesi bakımından dikkat çekicidir.» (Kaplan, 1998: 445).

Romanın Olay Örgüsü

«Yağmur Beklerken»in olay örgüsü, kasabada küçük bir parkın 17.30'da Kaymakam tarafından açılmasıyla başlar. Park, yöredeki benzersizliği ve en azından ilk oluşuyla kasabalılara övünç vereceği benzemektedir. (s.17).

Rahmi'nin Anakız'la olan aşkı geriye dönülerek anlatılır. Ancak bu aşk, Anakız'ın sıtma doktoruna verilmesiyle son bulur. Ardından tekrar hâle dönülür. Karşısında bulunan amcasına bakarak çeşitli hayallere dalar Rahmi; amcası, onun için bir babadır. Babası ölünce, annesine amcası Rıza Efendi yardım etmiştir. Annesi de, -Rahmi dokuz yaşında iken- ölünce kız kardeşi Zeynep'le birlikte tamamen amcasının elinde büyümüşlerdir.

Rahmi'nin bahçeli evi, Güdük Hacı ile girdiği açık artırmada nasıl aldığı, geriye dönülerek anlatılır. (s.27-29).

Romana bir dinamiklik kazandıracak olan «fırka» sözü ilk defa otuz yedinci sayfada geçer. O da Serdar'ın:

«-Baba, fırka ne demek?» (s.37) sorusuyla. İşte bu fırka sözü romanın olay örgüsüne bir hareketlilik getirir. Romanın birinci bölümü böylece son bulur.

Aradan bir ay kadar geçer. Bu defa kasabalılar için hayâtî önem arz eden «yağmur» romana girer. Rahmi'nin:

«-Bu yağmur meselesi çok mühim, Süleyman çok» sözüne karşılık

-Serbest firkadan da mı?» (s.42) sorusunun gelmesi, sanki romanda yağmur ve fırka arasında bir ilişkinin olacağı düşüncesini akla getirir. Böylece yazar, romanı sürükleyecek temel dinamikleri de okuyucuya sezdirmiş olur. Konuşmalar sürerken yanlarına Kenan Bey gelir. Kenan Bey, Kasabanın en ünlü avukatıdır. Rahmi ile Kenan Bey'in, ilk kez bir dâvada karşılaşmaları geriye dönülerek anlatılır. Dâvayı, Rahmi kazanır. Ancak, Rahmi, daha önceki dâvaların Kenan Bey tarafından kendisine gönderildiğini ve bu son dâvayı da Kenan Bey'in haksızlığını bildiği halde, -hatır için- aldığını, onun yardımcısı Kaşiften öğrenir. Dâvadan sonra aylarca konuşmazlar ve selamlaşmazlar. Fakat bu, Kenan Bey'in kırgınlığından değil, Rahmi'nin Kenan Bey'in yüzüne bakamayışındandır.

Bu arada tekrar hâle dönülür ve kuraklık hâlâ devam eder. Rahmi, İstanbul'dan pompa getirir, onunla bir parça olsun mahsulünü kurtarır. Ya köylüler? İşte onlar da Rahmi'den pompayı kiralarlar, onunla susuzluğa çare olmaya çalışırlar. Yine de birçok köylü susuzluktan çaresiz kalmıştır. Kenan Bey'e İstanbul'dan bir arkadaşından mektup gelir. Bu mektupta, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kasaba teşkilatını kurması kendisinden istenir.

Romanın üçüncü bölümünde, Rahmi'nin çok sevip de bir türlü alamadığı bahçe geriye dönülerek anlatılır:

«Bahçe onun kafasında tadına varamadığı, içine –kişiliğine- sindiremediği, ailesi ile anası ile babası ve bacısı ile özdeşleşivermişti. Sanki bahçeyi satın alırsa, edinirse, onları da elde edecek, edinecekti.» (s.74).

Fakat Tahtaburun Hasan Hüseyin, işine yaramadığı halde bahçeyi Rahmi'ye satmaz.

Çarıkçı Veli'nin, Rahmi'nin yanına gelip; «millet selbes fırkadan başka bir laf etmez ki» (s.80) demesiyle birlikte, Serbest Fırka ve siyâset birdenbire romanın konusu olur. Halk Fırkalılar'la, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurma taraftarı olanlar arasındaki mücadele başlamış olur.

Önceleri «Küçük aşım, ağrısız başım»(s.86-87) diyen Rahmi, daha sonra kendisini birden bire olayların ortasında bulacak ve bir numaralı Serbest Cumhuriyet Fırkası taraftarı olacaktır.

Romanın en güzel bölümlerinden birisi şüphesiz «yağmur duası» bölümüdür. Yazar bu bölümde, yağmurun Türk insanının gözünde nasıl algılandığını güzel bir üslupla tasvir etmiştir. Lâkin yağmur cumartesi de yağmamış ve pazar'ı beklemiştir. Bütün kasabalılar «kuduret topu»nu görünce, âdeta bayram ederler.

«Rıza efendi, çarşı boyunca selâmlaşmaların –düne ve sabaha göre- ne kadar değiştiğini farketti: İnsanlar sanki o insanlar değildi; değişmiş, canlanmışlardı; sesleri cıvıldıyordu.»(s.101).

Yağmur duasından sonra, Rahmi'nin Dr. Fâdıl'la Kenan beyin yazıhânesinde çay içmesi dedikodulara yol açar. Kimileri fırkaya şu giriyormuş, bu girmiş diyerek ortaya laf atarlar. Rahmi, Amcasının:

«-Tehlikelidir fırkacılık... çok. Gördüm ben. Girme.» (s.114) demesine rağmen, fırka işini kafasından bir türlü atamaz. Tâ ki Kenan beyin hastalanmasıyla birlikte, elindeki bâzı dâvalara bakması için Rahmi'ye ricada bulunmasına kadar. Bu arada Kenan Bey onlara fırkacılığı anlatır. Nihâyet Rahmi, Kenan Beyin teklifini kabul eder. Kenan Bey'e de fahri reislik verilir. Rahmi'nin ve kasabadakilerin davranışlarına en çok etkide bulunacak olan siyâset böylece romanın aslî teması olarak yerini alır.

Kasabadaki bâzı insanlarla fırka için anlaşılan Rahmi; Muşlu'nun yerini tutarak orayı da parti binası yapar. Ertesi sabah da Kaymakam beye dilekçesini verdikten sonra, hayırlı, uğurlu olsun gelenlerden başını alamaz. Kasabaya yayılan bu olaya, ilgi de büyük olmuştur. Amcası Rıza efendinin ise olaylardan haberi yoktur. O, İstanbul'a yeni bir değirmen almaya gitmiştir.

Fırkanın kurulması, olay örgüsüne bir heyecan getirir. Statik olan fertler, dinamik bir karakter kazanmaya başlar. Her biri büyük bir mücadele adamı olur. Bu mücadeleyi de sürükleyecek olan, romanın başkahramanı Rahmi'dir.

«Tarık Buğra, olayların gelişmesiyle Rahmi'nin nasıl değiştiğini tam bir romancı ustalığıyla anlatmaktadır... Rahmi'deki değişim... Serbest Fırka'yı anlatmak bir romancı için, gerçekte, bu değişimi anlatmaktır.» (Naci, 1994: 160).

Olaylar öyle hızlı gelişir ki; Rıza efendi geldiği gün, Rahmi'nin fırkayı kurduğunu öğrenir. Fırka binasının açılışı ertesi perşembe Şehir Pazarı'nda yapılır. Kasabada halk arasında ayrılık başlar. Gazete satışı on yediden elli üçe fırlar... Bütün bunlar fırkanın kurulmasının getirdiği sonuçtur. Halk Fırkası Müfettişlerinden Hilmi Bey kasabaya gelir. Rahmi, onunla tanışma fırsatını bulur. Bu tanışma onun, ileride daha ciddiye alınacağını bir işareti olur.

Rahmi'ye amcasından ve hanımı Güldâne'den sitemler gelir. O, parti ile uğraşmaktan, sevdiği ve saydığı kimselere zaman ayıramaz. Fırkacılık kasabayı değiştirmiştir: «-Gredilerde fırkacılık... alalım da fırkacılık, satalım da fırkacılık...» (s.181). Güldâne bile artık dayanamaz: «-Fırka reyisi oldun da başın göğe deydi değmi?» (s.184) diye sitem eder.

Romanın sekizinci bölümünde, Rahmi'nin akıl hocası Kenan Bey ölür. Bu arada Serbest Fırka, seçimlere girme kararı almıştır. Rahmi, Müfettiş Hilmi beyden gelen telgraf üzerine salı günü yapılacak olan cenaze merasimi için İstanbul'a gider. Rahmi'yi duygulandıran, onun, Kenan Bey için kullandığı «Babam gibi severdim» (s.190) demesi, uzun süre zihnini meşgul eder ve Kenan Beyi gerçekten çok sevdiğinin farkına varır.

Bu sırada; «seçim havayı büsbütün elektriklendirmiş, sinirleri iyice gerginleştirmiştir». (s.192) Kasaba harp sahnesini andırır. Herkes birbirinden şüphe eder olur. Rahmi dahi siyâsetsiz, fırkasız günlere hasret kalmıştır. Siyâset, Rahmi'nin evine kadar hâkim olmuştur. İşin ilginç yanı, kadınlar bile siyâsetten nasiplerini almışlardır: «Rahmi Güldâne'nin konuşmalarından anlıyordu ki, fırka meselesi kadınlar dünyasını da fena halde sarmıştır.» (s.195) O kadar ki; alfabe bilmeyen Güldâne, oğlu Serdar'dan zorla alfabe öğrenmeye başlar. Nedeni de; gazete başlıklarında fırka haberlerini okumak içindir.

İstanbul'a cenazeye giden Rahmi, orada bir şeyin farkına varır: Hilmi Bey, Naki Bey ve kendisi, cenazeyi defnettikten sonra sohbet etmişlerdir. Kasabada, fırkalılar birbirine girerken; iki ayrı fırkanın ileri gelen adamlarından olan Hilmi ve Naki beylerin bu samimi sohbeti, Rahmi'yi şaşırtmıştır. Naki Bey, ondan Kenan Beyin yerini doldurmasını ister. Hilmi Beyin de bu fikirde olduğunu söyler. Naki Beyle yemekte beraber olan Rahmi'nin aklında başka şeyler de vardır:

«O zamanda Güldâne ve Müberrer ve Serdar ve Sarıkız ve ağaçlar, tarlalar ve Rıza Efendi uçup gidiyor. "Mebos oldun da başın göğe erdi, değmi?"» (s.205)

Ancak o, bir gerçeği daha anlar:

«Ve önünde açılan yolda yürüyecekse bu 'şeyleri' unutup yeni bir eğitime, yeni bir karakter inşâsına –hemen- başlaması gerekiyordu. Bunu açıkça anladı:

"-Siyaset dediğin de bu oğlum" diye mırıldandı.

Ya avkatlık cübbesini, çarşaf yapsın diye Çorapsız'ın Zehra'ya gönderecek, yahud da gözünü dört açacak, kavganın yöntemlerini, yollarını, yordamlarını öğrenecekti:

"-Eee... mebusluk kolay mı oğlum." (s.209).

Gerçekten de mebusluk kolay değildir. Rahmi, kasabaya dönünce, iki fırka taraftarlarının da barut gibi olduğunu görür. Gazi'den seçime katılmak için izin alınmıştır. Yalnız, kendisini tutanlar bile onun, partiyi kurmak için kucak dolusu para aldığını söylüyorlar, hatta komünistlikle de onu, töhmet altında bırakıyorlardı. Bunu yayan da, rakibi Gülbeyazların Âsımâ idi. İstanbul dönüşü de Rahmi'de büyük değişiklikler olmuştur; adamlarına:

«Partiyle ilgisi olmayan, ama parti adına konuşmayı iş edinenlerin aleyhine yoğun bir kampanya açtırdı. Kendisi de, bir insan ne kadar konuşabilirse o kadar konuştu. Gülbeyazlar'ın Mahmud'la –sırnaşık sayılmayı göze alarak- piket oynamaya başladı.» (s.218).

Fırka, akrabaları arasında da soğukluk yaratır. «Süleyman bile... o da Rahmi'nin üslûbunu beğenmiyor, gittikçe uzaklaşıyor ve uzaklaştıkça Sâmi muallime yaklaşıyor.»(s.220)

Seçim yaklaştıkça, saldırı olayları ve yıldırma, sindirme politikaları uygulanır. Fırka ileri gelenleri, her türlü oyunu oynarlar: «Belediye seçimleri milleti ayağa kaldırmış gibiydi. Gazeteler ciyak ciyak bağıırıyordu ve o zamana kadar daha gazete isimlerini bilmeyenler bile gazete alır olmuştu.» (s.224)

Ve nihayet beklenen olur, on gün sürecek seçimler başlar. Her tarafta kavgalar, sövmeler hâkim olur.

«Kavgalardan, çatışmalardan beteri.. bir taraf komünist, öte taraf din düşmanı; bir taraf satılmış, öte taraf insan beyni ve kalbi ile beslenen canavar! Böylece, iki taraf için de tek kurtuluş yolu karşı tarafın ezilmesi... yok edilmesi!» dir.(s.226)

Olaylar sonrası Rahmi, önemli bir şeyin daha farkına varır: «Demek Başkenti bütünleştiren sâdece Gazi değilmiş; hesabı çıkarlar ve aklının ermediği başka ilişkiler de düzenlermiş» düşüncesidir (s.226).

Rahmi'nin, seçim için yaptığı bütün çabalar boşa çıkar. “Sonunda da onuncu seçim gününün yatsı üzeri, Gülbeyazlar'ın Mahmud sonucu, davullarla, zurnalarla, sokak sokak ilân ettirdi: Seçimi Halk Fırkası kazanmıştır» (s.240). Böylece Rahmi ve Serbest Cumhuriyet Fırkası başarısız olur. Kasabalılardan Rahmi'ye, seçim sonrası cephe alanlar da yok değildir. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapanacak olması da artık onun için bir önem arz etmez. «Ve "her şey sırasında ve zamanında" diye düşünür.» (s.247).

Serbest Cumhuriyet Fırkası, kendisini feshedince kasaba halkı arasındaki kırılganlıklar bitmiş ve yine eski iyi ilişkiler başlamıştır.

Daha sonraları Naki Beyden gelen telgrafi, Posta müdürü bütün kasabaya yayar. «Namzetliğiniz tekarrür etti. Ankara'ya teşrifiniz» (s.255) ibaresi vardır, telgrafta. Rahmi, kontenjandan mebus seçilmiştir. Hayırlı olsuna gelenlerden kafasını kaşıyamaz.

Görüldüğü gibi, romanın olay örgüsü, çok açık bir çatışma üzerine kurulmuştur. Kanaatimizce romanda, iki çatışma eksenine vardır. İlki, kasabalıların geçimini sağlamak için yağmura ihtiyaç duyulması; ancak tabiatın buna izin vermesi. İkincisi ise; romanda esas olay örgüsünü sürükleyen çatışmalar, Halk Fırkası ile Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın siyâsi çekişmeleridir. Bu, geniş mânâda Ankara başta olmak üzere, tüm Türkiye'yi içine alırken; dar mânâda ise kasabadaki her iki fırkanın yandaşları arasında cereyan eder.

İlk çatışma, yağmurun yağması ile sona ererken; ikinci çatışma, Rahmi'nin Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurması ve seçimlerin başlaması ile tamamen gün yüzüne çıkar. Çatışmayı oluşturan fertler ise: Kenan Bey, Rahmi ve bunlara yakın olanlar ile Gülbeyazların Mahmud, Sâmi Muallim'dir. Sonunda, Gülbeyazlar –yani Halk Fırka'lılar- galip gelecek ve seçimi kazanarak belediye reisini kendileri çıkaracaktır.

Aslında romanda bu çatışmalardan başka çatışmalar da yok değildir. Mesela Rahmi'nin fırka reisi olması ile ailesi, akrabaları ve yakın dostları arasında fikir ayrılığı ve görüş farklılığı olmuştur. Rahmi için arzu edilen nesne «mebusluk ve fırka reisliği»dir. Bunlara sahip olabilmek için, Kenan Bey ve üst düzey yöneticilerle «iletişimde bulunan» Rahmi, onların çağrısına «iştirak ederek» bu amacına ulaşmak ister. Lâkin mücadele, o kadar kolay değildir. Siyasette, çeşitli olayların döndüğünün farkına varırsa da geç kalmıştır. Dolayısıyla Rahmi için yenilgi kaçınılmaz olur. Her ne kadar mebus seçildiyse de...

Tarık Buğra, romanında önemli bir siyasi, ekonomik ve kültürel bir konuya temas etmiştir. Tarihi bir gerçeği romanın dünyasına aktararak iyi bir sanatkârlık örneği sunmuştur.

Özellikle «yağmur» motifini kullanarak, onu fırka ile birlikte olay örgüsüne yerleştirmesi; dolayısıyla bu ikisi arasında bir paralellik kurarak, romanın sonuna kadar gündemde tutması bir diğer başarısıdır.

Romanın Şahıs Kadrosu

«Yağmur Beklerken»in en önemli kahramanı şüphesiz Rahmi'dir. Bütün olaylar, onun etrafında cereyan etmiş, dallanıp budaklanmıştır. Rahmi, romanda, yazarın okuyucuya vermek istediği mesajı ileten «tematik güç» fonksiyonundadır. Diğer kahramanlar Rahmi'ye yakınlıkları nispetinde herhangi bir fonksiyona sahiptirler.

Yazar, âdeta Rahmi'deki değişimi, Serbest Fırka'yı anlatmak için kullanmış ve bunda da başarılı olmuştur. Gerçekten Rahmi, fırka reisi olduktan sonra o kadar değişir ki, bu değişiklik kasabadaki diğer insanlara da yansır. Rahmi ailesini, dostlarını, akrabalarını bile siyaset yüzünden ihmal eder ve üzer.

Romanda idareci zümre ile halk arasında bulunan Rahmi'nin yaşayış, duyuş ve düşünüş tarzı önemlidir. «O ne idareci zümreye ne de halk tabakasına mensuptur. Onu daha büyük çapta, bir aydın tipi olarak tanıtilen Kenan Bey ile mukayese edebiliriz. Kenan Bey bir idealisttir. O, kendisini "halka rehberlik yapmak vazifesi ile mükellef sayan" bir insandır... Fakat Kenan Bey büyük saygı uyandırmakla beraber, çevresi ile yakın münasebet kuramayan bir tiptir. Âdeta kültürü onu, uzaktan çok sevdiği halktan ayırır.

Yazarın onu öldürmesi manalıdır. Zirâ idealist olmasına ve halkı sevmesine rağmen kültürü ile halktan ayrılan, çevresiyle münasebet kuramayan Kenan Beyin düşüncelerini gerçekleştirme imkânsızdır.

Kenan Bey'in yapamadığını Rahmi yapmağa çalışır. Kasabada Serbest Fırka'yı kurar. Rahmi kökleri halkta olan, çevresiyle canlı münasebet kuran bir tiptir. Yazar romanda onun şahsiyetini her yönü ile çok güzel işlemiştir. O, kökleri halkta olan aydın tipidir. İyi niyetli ve sempatiktir. Romancı onu ve ailesini bize çok sevimli olarak göstermiştir.» (Kaplan, 1998: 444-445).

Fonksiyon itibariyle romandaki en önemli kahramanlardan biri de Avukat Kenan Bey'dir.

Yukarıda da söylediğimiz gibi, Kenan Bey idealist bir insandır. Kendisi, fırkanın kurulması için Rahmi'ye bizzat yardım etmiş, telkinlerde bulunmuştur. Yani «yönlendirici» fonksiyonunu üstlenerek, Rahmi'nin akıl ve fikir hocalığını yapmıştır. Kenan Beyin romanda olmaması demek, Rahmi'nin Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı hiçbir zaman kuramaması; hatta onun farkında bile

olmaması demektir. Kısaca Kenan Bey, romandaki olay örgüsüne dinamiklik kazandıran bir tiptir. Romancı onu şöyle tanıtır:

«Kasabanın en ünlü avkatı Kenan beydi gelen... Kocaman bir baş.. yarıya yaklaşan akların bejleştirdiği dalgalı, gür, yumuşak, kumral saçlar.. geniş bir alın.. parmak, parmak kaşlar.. köşeli bir çene, Kallavî bir burun ve dev gibi, ama kalçasız, göbeksiz bir beden yapısı! Kara cübbesini de giydi mi, korkudan mı, saygıdan mı bilinmez, karşısındaki insan kabuğuna çekilmek isterdi. Kavga için yaratılmışa benzerdi. Dış görünüş bu.

Ünü de bu görünüşü destekler: Kenan bey bütün yörede tanınmıştır. İlden bile aldığı büyük dâvalar vardır. Aldığı dâvayı da kazanır; hiç değilse sürüncemeye sokar. Bilgisini de taktik ustalığını da övmeyen hukukçu yoktur. Savcı tiksindir ondan.» (s.42)

Rahmi'nin ilk aldığı dâvaları ona, Kenan bey gönderir. Rahmi bunu uzun zaman sonra, Kenan Beyin yardımcısı Kâşif'ten öğrenir. Kenan Beyin hastalanmasıyla beraber, Rahmi, Kenan Beyin elindeki dâvalara da bakar; böylece ikisi tam anlamıyla dost olurlar.

Kenan Bey aktif bir aydındır. O, yalnız avukatlık mesleği ile uğraşmaz; Ankara'da dahi tanınan bir muharrirdir. Kenan Refik adıyla yazıları yayımlanır. Bunu da Rahmi, Kenan Beyin cenaze töreninde öğrenir. Kenan Beyin rakipleri bile onu severler. Halk fırkalı Hilmi Bey, onu şöyle anlatır: «Dürüsttü diye başlayıp sıraladı; vefâkardı, cem'iyete ve fertlere muaveneti, şiar edinmişti, kadir kıymet bilirdi.» (s.190).

İşte Rahmi, böyle bir adamı; «babam gibi severdim» (s.190) diye sayacak ve onun telkinleri doğrultusunda –hatta izinde- yürüyecektir.

Yönlendirici fonksiyonunda görebileceğimiz bir diğer kahraman, Rahmi'nin amcası Rıza efendidir. Rıza efendi, Rahmi'nin babası ölünce onları sahiplenmiş; annesi ölünce de, kız kardeşi Zeynep ile beraber tamamen yanına almıştır. Rahmi'yi ve Zeynep'i öz çocukları gibi büyütmüş, kendi çocuklarından ayrı tutmamıştır. Tam bir halk adamıdır o. Ailesine, eşine, dostuna, akrabasına, hemşehrisine düşkün bir tiptir. Rıza efendi, para işlerinden de iyi anlayan bir insandır. Kasabanın zenginlerini bir araya toplayarak, İstanbul ve İzmir'de iki şubesi bulunan, kendi ilçelerinin adını taşıyan bir banka kurmuştur. Rıza efendi, romanın canlı ve dinamik karakterlerinden biridir. Yazar, onu da okuyucuya sevimli bir şekilde tanıtmıştır:

«Rıza efendi belli belirsiz gülümsedi. Bu da onun üslûb özelliklerindendir: Yapmacıksız, içten... Küçümsemeden ve küçümseyişleri hoş gören... belki de umursamayan» (s.56) diye anlatır.

Rıza efendi, herhangi bir iş için aile büyüklerinin görüşlerini alarak istişareye önem verir. O da fırkanın getirdiği değişikliklerden nasibini alır. Rahmi ile eskisi gibi fazla görüşemezler. İstemese de fırkalar arası gruplaşmaya o da dahil olmuştur. Rıza efendi hakkında, Fethi Naci şöyle bir değerlendirmede bulunur:

«Tarık Buğra, her romanında dini bütün bir halk adamını öne çıkarır; bu romanda bu işi Rahmi'nin amcası Rıza efendi yüklenmiş: sağduyulu, dinine bağlı, her zaman doğruyu gören ve söyleyen bir tip» (Naci, 1994: 162).

Bütün bunlardan sonra Tarık Buğra'nın, Kenan Bey ve Rıza efendinin yönlendiriciliğini tabii şartlarda gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz.

Romanda, «karşı güç» fonksiyonunu üstlenenler çok açıktır. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kuran Rahmi (daha geri planda Kenan Bey, Rıza efendi, diğer aile bireyleri)'nin karşısında Halk Fırkalı olanlar; başta Gülbeyazlar'ın Mahmud ve Rahmi'nin bacanağı Sami Muallim (geri planda diğer halk fırkalılar) gelmektedir.

Bu karşıtlık, -özellikle- Rahmi'nin Serbest Fırkayı kurmasıyla başlar ve seçimlerin başlamasıyla da en üst noktaya ulaşır. İki rakipten, seçimi kazanıp belediye reisini çıkaran Halk Fırkası, yani Gülbeyazlar'ın Mahmud tarafı olur.

Romanda yer yer, aydın zümre ile halk tabakası arasındaki kültür, görüş, duyuş ve düşünüş tarzının da çatışmaya neden olduğu gözlenir. Bunu somut olarak Kenan beyin davranışlarında da buluruz: Bir gün kahvede kasabalılarla otururken; Rahmi'ye: «Dostoyevski'yi tanımayanlarla ne konuşacağım?» (s.45) der. Kenan Beyin, kasabalılarla iyi iletişim kuramaması da yine bu görüşten kaynaklanır.

Yukarıda adı geçen kahramanların dışında, daha bir yığın kahraman romanda yer alır. Bunlar olay örgüsünde daha geri plandadırlar ve dekoru tamamlarlar. Bazıları şunlardır:

Kasabalılar: Hacı Bekir, Kupdellerin Deli Yakup, Hacı Ali, Osman Usta, Halis, Başçavuşun Nafiz, Çarıkçının Veli, Çaycı Mıstık, Güdük Hacı, Rasih Hoca, Yusuf, Nalbant Mustafa Efendi vs.

Aydınlar: Kâşif, Ragıp Efendi, Dr. Fazıl Bey, Eczacı Yakup, Dişçi Nevzad, Yargıç Ahmet Kemal Bey, Dâvavekili Vehbi, Emekli Yüzbaşı Aziz, Hükümet doktoru Semih, Halk Fırkası Müfettişi Hilmi Bey, Naki Bey vs.

Rahmi'ye yakınlığı ile romanda yer alan kahramanlar: Vahit Dayı, Güldâne, Serdar, Müberrerr, Süleyman, Nimet, Zeynep, Aslı, Huriye vs.

Tarihî şahsiyetler: Gazi Paşa, İsmet Paşa, Ağaoğlu Ahmet, Ali Fethi Bey, Tahsin Bey vs.

Tarık Buğra, kahramanlarını dinamik halde tanıtır. Olayların ileriye doğru akışında, kahramanların karakter değişiklikleri yazar tarafından çok güzel

tasvir edilmiştir. Özellikle durgun geçen kasaba hayatının, fırkanın girmesiyle birlikte bir hareketlilik kazanması; Rahmi, Rıza Efendi, Süleyman ve Güldâne'de davranış değişikliğine neden olması, romanda çarpıcı bir dille anlatılmıştır.

Romanın başlangıcındaki tipler, olaylar karşısında tamamen karakter değiştirebilirler. Böylece Tarık Buğra'nın kahramanları «yuvarlak/çok yönlü» tiplerdir.

Kahramanların tasvir ve tanıtımı da gerçeğe uygun şekilde yapılmıştır.

«Rahmi; gözleri yumuk yumuk, buna karşılık iri dişlerinin hepsini göstere göstere gülüyor...(s.11) Rahmi'ye sarı inat derlerdi...(s.15) Rahmi tabağa beş kuruş bırakıyor. Onun adı kadar bilinen eli açıklığıdır bu.» (s.21).

«Bembeyaz, pespembe, inadına da kara gözlü, kaşları, saçları kestane rengi... nazlı mı nazlı, süzüm süzüm süzülen bir kız çocuğuydu Anakız...» (s.21).

«'Kasabanın en ünlü avkatı Kenan beydi gelen...' Kocaman bir baş... yarıya yaklaşan akların bejleştirdiği dalgalı, gür, yumuşak, kumral saçlar... geniş bir alın... parmak, parmak kaşlar... köşeli bir çene... kallavî bir burun ve dev gibi, ama kalçasız, göbeksiz bir beden yapısı!» (s.42).

«Rıza efendi belli belirsiz gülümsedi. Bu da onun üslûb özelliklerindendir. Yapmacıksız, içten... küçümsemekten ve küçümseyişleri hoş gören... belki de umursamayan... » (s.56)

Kasabada fırkanın kurulmasıyla beraber, birçok kahramanda karakter olarak değişiklikler gözlenir. Bunlardan, Rıza efendi'nin oğlu Süleyman'daki değişikliği, yazar gayet güzel tasvir eder. Bu duruma Rahmi bile şaşırır:

«Süleyman fırkacılığa onu şaşırtan bir heyecanla sarılıvermişti. O az konuşan ve herkese saygılı 'Rıza emminin oğlu' gitmiş, yerine, çarşıda, pazarda, kahvelerde, girdiği her dükkânda veya dükkânına gelenlerle, karşısındakinin durum ve tutumuna göre, kiminde nutuk atar gibi konuşan, kiminde sert tartışmalara giren kâh öfkeli, kâh ateşli biri gelmiştir...».(s.143-144)

Romanın Zamanı

«Yağmur Beklerken» romanının hâldeki olay örgüsü; kasabada küçük bir parkın açılmasıyla başlar. «Tören 17.30'da, hükümet dâireleri kapandıktan yarım saat sonra başlayacaktır.» (s.7) Daha sonraki sayfalarda, açılan parkın çalışmalarının bir yıl önce bahar ayında başladığını öğreniriz.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte sosyal hayatın değiştiğini görürüz. Romanın bir yerinde bu şöyle anlatılır: «Öyle ya; Cumhuriyet nerdeyse yedinci yaşını tamamlayacak da, herifler avratlarını hâlâ sakınır... toplumdan» (s.19). Bu cümlelerden de anlıyoruz ki, tarih 1930 yılıdır.

Parkın açılışından sonra bir ay kadar zaman geçer. Cuma günü, namazdan sonra yağmur duasına çıkılır. Cumartesi yağmayan yağmur, pazar günü ikindi sıralarında yağar. Yağmur'un ertesi günü, Âsım Ağa ile Rıza Efendi, Rahmi'nin fırka kurup kurmayacağı konusunda tartışılır.

Kenan Beyin ölümü ile Rahmi, bir salı günü onun cenazesini defnetmeye İstanbul'a gider. Aradan üç gün geçer. On gün sürecek belediye seçimleri başlar. Seçimin üçüncü günü durum hiç de iyi değildir. Nihayet, onuncu seçim gününün yatsı üzeri, Gülbeyazlar'ın Mahmud seçim sonucunu açıklar. Seçimi Halk Fırkası'nın adayı kazanmıştır. Rahmi'nin fırkası kaybeder. Ertesi gün Rahmi, Sami Muallimle konuşur. Son bölümde ekinlerin orak beklediği söylenerek kozmik zaman vurgulanır.

Böylece topladığımızda, bu olayların yaşandığı vaka zamanının yaklaşık iki ay gibi kısa bir zaman dilimi olduğunu görürüz.

Yağmur Beklerken'in vaka zamanı, geriye dönüşlerle biraz daha genişletilir. Özellikle Rahmi'nin ve Rıza efendinin geçmiş hayatları söz konusu olduğunda, yazar, hâldeki kronolojik vaka zamanını kırarak geriye ve geçmişe döner. Bu geçmişe dönme, özetleme tekniğiyle okuyucuya sunulur.

Rahmi'nin üç yıl önce, Güdük Hacı ile girdiği açık artırmada aldığı bahçeli ev, Rahmi'nin Anakız'la olan çocukluk aşkı, kendi çocukluk yılları, Rıza amcasının durumu, bahçeyi Nafiz'in oğlu Hasan Hüseyin'den almak istemesi, romandaki en önemli geçmiş zaman dilimleridir. Söz konusu geri dönüşlerde, yaşanan olaylar dikkate alındığında, romanda yaklaşık 10-15 yıllık bir zaman diliminin anlatıldığı görülür. Romanda anladığımız kadarıyla 1915-1930 yıllarının olayları anlatılmıştır.

Anlatma zamanında ise, hâldeki olaylar, olduğu anda anlatılmakta, böylece vaka zamanı ile anlatma zamanı üst üste çakışmaktadır. Ancak hâlden geçmişe döndüğünde, vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında büyük bir boşluk oluşmaktadır. Mesela; Rahmi, Anakız'la olan aşkını anlatırken yaklaşık 10-15 yıl geriye dönlür.

«Daha iptidaî'nin –ilkokulun- başlangıç yıllarında vurulmuştur Rahmi Anakız'a...»(s.17-18).

Rahmi'nin, Naki Beyle yemek yerken gözünün önüne gelen bütün olayları ve sevdiği insanları hatırladığı bölümde zamanda genişleme olmuştur. Çünkü bütün bunlar «yâni o bir dakikacığın içinde..» (s.205) olmuştur.

Romanın Mekânı

«Yağmur Beklerken»in olay örgüsünün dış geniş mekânı «kasaba»dır. Olaylar büyük ölçüde bu kasabada geçer. Ancak, kasabada bulunan belirli yerlerde, olayların daha sıklıkla geçtiği görülür. Bu yerler; başta Rahmi'nin evi, Cumhuriyet Kiraathanesi, - daha az olarak da- Rıza Efendi'nin evi, Park, fırka binası, yağmur duası yapılan yer ve Ulu Câmidir.

Ayrıca kasabanın belirli yerleri, isim olarak zikredilmiştir:

«Park eski yoğurt pazarının yerine kurulmuştur.» (s.9). «Amca Günoluk'ta oturmaktadır. Rahmi'nin evi ise Gâvur Mahallesindedir... Hamam Önünü geçip de Çınaraltı'na geldikleri zaman akşam ezanı okunmaya başlamıştır.» (s.21). «Akşam ezanı, onlar Ulu Câmi'nin önünden geçerken okunmaya başladı. Ama ortalıkta, Tekke Deresine açılan sokağın başına geldikleri zaman bile, serinlikten haber yoktu.» (s.64). «Dr. Fazıl ve Rahmi; beraber çıktılar. Yolları birkaç yüz metre sonra Hamamönünde ayrılıyordu... Ama kafasında, Yakasaray altlarında kurulacak bir çiftliğin hayâlinden başka bir şey yoktu.» (s.89). «Artık İkizkaya Tepesinin ardına bakılmıyor, Batıdan gelecek bulutlar gözetleniyordu.» (s.90). «Dereözü'nün derinliklerinde gümbür gümbür yankılandı.»(s.97.) «Ama sabah ezanından önce, İkizkaya ile Toptaşı Tepelerinin arasından Batı'ya açılan deredeki çınarların yaprakları hazla ürpermeye başladı.»(s.94). «Kenan Bey'in evi, İkizkaya'nın yamacını saran sokakta idi.»(s.130).

Yine İstanbul'daki, Rahmi'nin gezdiği yerler de isim olarak geçmiştir:

«Eyüp sırtlarındaki kulübemsi bir kahvenin önünde hasır ve alçak iskemlelerde oturuyorlardı... Haliç'in eşsiz güzelliğini seyrederken tiyatro kumpanyalarını düşündü.» (s.198). «Rahmi Taksim'e kadar yürüdü ve bir Harbiye-Fatih tranvayı ile Sirkeci'ye, kaldığı Şahin Paşa Oteli'ne gitti.» (s.206-207). «Artık caddeden tranvay sesleri gelmiyordu; son Bahçekapı-Edirnekapi da geçmiş olmalıydı.» (s.209).

Görüldüğü gibi geniş mekân olarak, İstanbul da vardır. Kenan Beyin cenaze merasimi ile Rahmi'nin İstanbul'da gittiği yerler anlatılır. Ayrıca Ankara'dan da kısaca bahsedilir. Gazi Paşa, İsmet Paşa, Ali Fethi Bey, Ağaoğlu Ahmed arasındaki fırka olaylarıyla beraber Ankara gündeme gelir.

Yazarın iç mekâna bakışı, gerçekten realist bir yaklaşım özelliği gösterir. Olaylar, bir fotoğraf makinesi objektifliğinde dikkatlere sunulur:

«Rahmi ceketini çoktan atmıştır. Yelek düğmelerini çözmekte, sedirde oturmaktadır. Ayaklarını uzatmıştır. Müberrer yere çömelıyor, babasının çoraplarını çıkarıyor, götürüyor. Dönünce de sokağa bakan pencereleri örtüyor; çünkü az sonra annesi, mutfakta yaktığı lambaları getirecektir.» (s.24).

Romanın Bakış Açısı Ve Anlatıcısı

«Yağmur Beklerken» romanı hâkim bakış açısı ve anlatıcısı tekniğiyle kaleme alınmıştır. Bu anlatıcı; olayları en ince ayrıntısına kadar bilir ve okuyucuya anlatır. Kahramanların geçmiş hayatları, geriye dönülerek özetleme yöntemiyle verilir.

«Rahmi'nin amcasıdır o. Ama yiğenin ona çeken tek yanı yoktur: Rıza Efendi ekşimek için sebep arar ve bulur; Rahmi ise, açık elâ gözleri yumuk yumuk, gülmek için yapar aynı şeyi.»(s.7).

«... Rıza efendi de, belki bu yüzden, yeni perde niçin açılmıyor diye sinirleniyor. Rahmi öyle düşünüyor ve gene gülüyor. Sessiz sessiz.. her zamanki gibi.. çocukluğundan beri nasılsa öyle.»(s.8).

Hâkim anlatıcı, yorum yapmaktan da geri durmaz:

«... şu veya bu konuda aklından neler geçtiğini –karısı ve amcası dâhil- kimse bilemez. (Belki kendisi de bilemez.)(s.22).

Romanda asıl olan, hâkim anlatıcı olmakla beraber, bu anlatıcı söz yetkisini geniş ölçüde kahramanlara bırakır. Yani romanda diyalog tarzı anlatım geniş yer tutar. Rahmi'nin; Rıza Efendi, Güldâne, Kenan Bey, Naki Bey, Hilmi Bey, Altındaş, Kaymakam Bey, Gülbeyazlar'ın Mahmud ve Sami Muallim'le arasında geçen diyaloglar romana ayrı bir güzellik katmıştır.

Romanın Anlatım Özellikleri, Dil Ve Üslûbu

«Yağmur Beklerken» romanında, hâkim anlatım tarzı tahkiye ve diyalogdur. Yazar, eserini büyük ölçüde bu iki anlatım tarzı sınırları içinde kaleme almıştır. Ya hâkim anlatıcı hâldeki veya geçmişteki olayları hikâye eder ya da sözü kahramanlara bırakarak onları konuşturur.

Kahramanların konuşmaları daha çok diyalog şeklindedir. Dış diyalog, iç diyalogdan daha fazla kullanılmıştır. İç diyalog, Rahmi'nin sıkıntıya düştüğü anlarda görülür. Rahmi bir defasında Güldâne ile yemek yerken, içinden;

«Yere batsın Serbest Fırkası da, Kenan beyi de» diye geçirdi. Ama çabucak da ekledi: 'Töbe, töbe'»(s.144). Sami Muallim için; « 'o bize Gülbeyazlardan bilem düşman oğlum' ve gene içinden eklemişti: 'Neye düşman ki'»(s.144) diye düşünür.

Romanda ayrıca tasvir, tahlil, leit motif ve montaj tekniklerine de rastlanır. Yazar, özellikle tasvir ve tahlillerde bir hayli başarılıdır. İşte bir ev içi tasviri:

«Büyük mutfağın yemek odası gibi kullanılan köşesine sofra bezi seriliyor. İki karış altıklık tahta sini yerleştiriliyor; üstüne tahta kaşıklar konuyor. Herkesin yeri bellidir; sininin etrafına bağdaş kurup oturuyorlar, sofra bezinin taşan kısımlarını dizlerine örtüyorlar. Güldâne çorba tasını getirip ortaya koyuyor. Bu akşamın yemeği et suyuna düğün çorbası, kuzu kızartması, bulgur pilâvı ve ayrandır. Yemekte konuşulmuyor.»(s.36-37).

Kenan Beyin tanıtıldığı bölümde ise tahlile rastlıyoruz:

«... Kara cübbesini de giydi mi, korkudan mı, saygıdan mı bilinmez, karşısındaki insan kabuğuna çekilmek isterdi. Kavga için yaratılmışa benzerdi.» (s.42).

Montaj tekniği olarak yazar, Harun Reşid'le ihtiyar bağcının arasında geçen, fidan dikme hikâyesini Rıza Efendiye anlattırarak onu, metne yerleştirir. Böylece roman daha bir derinlik kazanır.

Romanda yağmurun, fırkanın sık sık kullanılması; Rahmi'nin sürekli gülmesi, cızbız istemesi, karısı Güldâne'nin «Mebos oldun da başın göğ e erdi, değ mi?» sözü de leit motif olarak düşünülebilir. Yazar, roman boyunca bu leit motifleri kullanarak, olay örgüsüne bir ahenk kazandırmıştır.

Yazarın dikkate değer özelliklerinden biri de kahramanları kendi şiveleri ile konuşturmasıdır. Rahmi'nin kuyu açtırırken, Hacı Ali ile konuşması bu açıdan gayet güzel bir örnektir:

«-Ne yapar len o herifler orda?

- Pompa koyduruyom Hacı emmi; rahmetten umut kaldı mı ki?

- Pompa mı? Su mu çekcen?

- He ya.

- ...

- Bek akıllısın Mumcunun oğlu. Emme velâkin, üç güne varmaz o su da gurur. Gurudu bile de sen ona.

- Bilirin Hacı emmi. O yüzden kuyu açtırırın ben de ya.» (s.68).

Romana dil yönünden baktığımızda; romanın dilinin gayet temiz, güzel ve berrak bir Türkçe ile yazıldığını görürüz.

«Buğra, kelime haznesi zengin olan bir yazardır. Kelime ve cümleleri büyük bir ustalıkla kullanır. Lüzumsuz kelimelere yer vermediği gibi, yaşayan canlı kelimelerin dışında arayışa da yönelmez.» (Tuncer, 1988: 20).

Yazarın “ve” bağlacını sık sık kullanması ve cümleleri başlatması, cümle içinde tire (-) işaretini fazlaca kullanması, yer yer okuyucuyu sıkıntıya sokar. Tarık Buğra üslûba büyük önem verir.

“Sanat gerçeğini toplum gerçeğinden ayrı tutar. Çevre ve olayların izlenimlerini vermeye çalışır. Bu yüzden o, gözlemci değil, izlenimci bir yazardır”. (Tuncer, 1988: 21).

Kasaba gerçekliğini iyi bilen yazar, bunu romanına da aksettirmiştir. Kahramanları kendi şivesi ile konuşturması, onların her birinin birer lakabının olması, deyim ve atasözlerinin yer yer kullanılması bu gerçekliği perçinleyen unsurlardır.

Kaynakça

Ayvazoğlu, Beşir, (1997), *Tarık Buğra, Güneş Rengi Bir Yığın Yaprak*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Buğra, Tarık, (1996), *Yağmur Beklerken*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Kaplan, Mehmet (1998), *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2*, İstanbul: Dergah Yayınları.

Miyasoğlu, Mustafa, (1998), *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Naci, Fethi. (1994), *40 Yılda 40 Roman*, İstanbul: Oğlak Yayınları.

Tuncer, Hüseyin, (1988). *Tarık Buğra*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.